

УДК 81'25

**Подвойська О. В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри німецької мови,
Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана,
Херсонський національний технічний університет**

**Граділь А. А.,
студентка,
Херсонський національний технічний університет**

НАЙМЕНУВАННЯ ОРГАНІВ ТА УСТАНОВ ЯК ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ПРОБЛЕМА

Передача найменувань органів та установ є однією з актуальних перекладацьких проблем, оскільки ці одиниці тісно пов'язані з національною правовою системою, історико-культурним середовищем і адміністративною структурою кожної країни. Така залежність зумовлює труднощі під час пошуку еквівалентів у перекладі, адже не всі назви установ мають аналоги в іншій мовній або правовій системі.

О. Шаблій зазначає, що «головною складністю перекладу в галузі права є те, що юридичний зміст більшості перекладених понять залежить від волі конкретного законодавця, а також від історично сформованого розуміння того чи іншого правового явища. Так,

поняттєва нетотожність притаманна навіть історично спорідненим правовим системам, які послуговуються однією і тією ж мовою (напр., німецькій, австрійській, швейцарській...). Саме тому більшість перекладених понять не тотожні ...» [2, с. 116].

Отже, складність юридичного перекладу полягає не лише у доборі мовних відповідників, а й у необхідності враховувати особливості конкретної правової системи. Хоча дослідниця розглядає проблему перекладу назв українських юридичних актів, її висновки можна вважати релевантними й для перекладу назв органів та установ, адже юридичний переклад не обмежується мовним перенесенням, а вимагає аналізу функцій, повноважень і ролі органу чи установи у відповідній правовій системі.

Подібні міркування простежуються і в іноземних дослідженнях. Так, Г.-С. Марін підкреслює, що передача назв публічно-правових установ з однієї мови на іншу особливо важлива при перекладі документів. Вона зазначає, що назви таких інституцій відрізняються від інших власних імен тим, що, окрім ідентифікації установи, вони також інформують про її функції. Дослідниця стверджує, що у німецькій мові назви органів часто є складними словами або словосполученнями різного типу, які зазвичай містять основу «-amt» – «*відділ / управління / орган*» (наприклад, «*Standesamt*» – «*орган реєстрації актів цивільного стану*», «*Jugendamt*» – «*відомство у справах молоді*»). Водночас існують винятки, тобто терміни які мають іншу будову, наприклад «*Passstelle*» – «*відділ оформлення закордонних паспортів*», «*Ausweisbehörde*» – «*відділ з видачі посвідчень особи*», а також подвійні форми («*Ausländerbehörde / Ausländeramt*» – «*відомство у справах іноземців*») чи зміни офіційних назв, як «*Bundesanstalt für Arbeit*» – «*Bundesagentur für Arbeit*» – «*Федеральне агентство з питань праці*» (переклад автора, [3, с. 177–178]).

Приклад перекладу терміну «*Ausweisbehörde*» добре демонструє важливість розуміння як структурної, так і функціональної складової. Хоча слово «*Behörde*» зазвичай перекладається як «*установа*», у цьому випадку такий варіант є недоречним. «*Ausweisbehörde*» фактично є підрозділом у складі *відділу у справах громадян (Bürgeramt)*, а не окремою установою. Тому переклад «*відділ з видачі посвідчень особи*» точніше відображає реальну адміністративну структуру в Німеччині.

Г. Бойко зауважує, що «переклад назв органів влади має свої особливості. Зокрема, назви парламентів різних країн не перекладаються, а транслітеруються або транскрибуються. Як приклади застосування транскрипції дослідниця наводить: «*Верховна Рада*» – «*Werchowna Rada*», «*Bundestag*» – «*Бундестаг*», «*Bundesrat*» –

«Бундесрат», а транслітерації – «Landtag», що передається українською мовою через транслітерацію з поясненням в дужках – «ландтаг (земельний парламент)». Цікаво, що в перекладацькій практиці спостерігається різний підхід до відтворення назв парламентів германомовних країн. Зокрема, назву швейцарського парламенту «Bundesversammlung» передають шляхом калькування як «Федеральні збори», що вирізняє її серед більшості назв парламентів. Аналогічно калькуються назви палат австрійського парламенту – «Nationalrat» і «Bundesrat» – і зазначаються як «Національна рада» та «Союзна рада» [1; с. 505].

З аналізу перекладацьких підходів висуваємо, що вибір способу перекладу назв парламентів та інших органів влади ґрунтується на усталеності назви в українській мові та традиції її вживання. Якщо існує офіційно закріплений або широко вживаний відповідник, перекладач використовує його без додаткових пояснень. У разі відсутності такого усталеного варіанта застосовуються загальноприйняті способи відтворення: транскрипція, транслітерація, калькування, а також функціональний або описовий переклад. Вибір конкретного способу визначається структурою та семантикою оригінальної назви, традицією перекладу відповідних термінів у конкретній країні, особливостями жанру та стилю тексту та рівнем обізнаності цільової аудиторії.

Ці загальні принципи особливо важливі при перекладі назв органів та установ, де подібні на перший погляд структури можуть відрізнятися за функціями та повноваженнями. Так, *Державна міграційна служба України (ДМС)* є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб та надання притулку. *Федеральне відомство з питань міграції та біженців Німеччини (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, BAMF)* виконує ширші функції: координує політику притулку, інтеграції та повернення, співпрацює із федеральними землями.

Хоча обидві структури діють у сфері міграційної політики, вони не є функціонально тотожними. Тому при перекладі недоцільно підмінити назву «ДМС» відповідником «BAMF», навіть у контексті схожої тематики. Найбільш прийнятний варіант – описовий переклад «*Staatlicher Migrationsdienst der Ukraine*».

Також перекладацький коментар може стати корисною перекладацькою стратегією для певних різновидів перекладу офіційно-ділових документів, адже він виступає засобом комунікації перекладача з реципієнтом. За його допомогою можна уточнювати особливості функціонування органів, їхню структуру, підпорядкованість або відповідність певній установі в іншій країні. Такий підхід сприяє

точнішому розумінню тексту, забезпечує адекватну передачу інституційних реалій і допомагає уникнути помилкових інтерпретацій у міжкультурному контексті. Проте слід зауважити, що не в усіх текстах перекладацький коментар можливий.

Отже, переклад найменувань органів та установ є комплексним завданням, що вимагає поєднання лінгвістичної точності, правової адекватності та культурної відповідності. У практиці перекладу використовуються кілька стратегій, вибір яких залежить від наявності усталеного офіційного відповідника, особливостей семантики та структури оригінальної назви, традиції перекладу в конкретній країні та рівня обізнаності цільової аудиторії.

Література

1. Бойко Г. А. Особливості перекладу українських і німецьких політичних реалій. *Мова і культура: науковий журнал*. К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. Вип. 17. Т. VII. С. 505–508.
2. Шаблій О. А. Проблеми перекладу назв українських юридичних актів англійською та німецькою мовами. *Українська мова в юриспруденції: стан, проблеми, перспективи*. К., 2014. С. 115–117.
3. Marin G.-S. Institutionsbezeichnungen als Übersetzungsproblem. *Germanistische Beiträge*. Lucian-Blaga-Universität, Sibiu/Hermannstadt, 2012. V. 31. S. 176–184.